

ԽԱԼԻԳԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԻԹԷՈԴՈՍԻԱ.

Մօտերս իմաստասեր ջանիւք Գեր. Գարբիւլի վարդապետի Այվազեան, եւ ազգասեր ու վեհաճան առատաձեռնութեամբ նոր Նախիջևանցի Խալիպեան Տէր Յարութիւնին իԹեոդոսիա (Բեֆե) բացւելիք ուսումնարանին բերկրալի լուրն արդէն առեր եւ ուրախացած են ազգայինք. մեք ուրիշ առքի բողոքով Խալիպեան վեհամիտ ազգային Բարերարին կենսագրութիւնն ու կենդանագրոյն հրատարակմբ, առայժմ իւր հիմնած Ուսումնարանին կայսերական հաստատութեան բուղքն ու կանոնները ծանուցանեմք :

ԱՌ ՏԵՂԱԿԱԼ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃ. ՀԱՅՈՅ
ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԵՒ ՊԵՍԱՐԱՊՈՅ.

Բարերախտ գտեալ մատուցանել խոնարհարար առ Ինքնակալն զառաջարկութիւն Գեր. Տէրութեանդ որ յաղագս կառուցանելոյ իԹեոդոսիա զառանձինն Ուսումնարան վասն պատանեաց ազգին Հայոց, ընդ նմին արկի ընդ ականարկութեամբ Ն. Վեհափառութեան զգծագրեալն յնստիկանարանի ներքին գործոց, համաձայնութեամբ Ոստիկանաց՝ Արտաքին գործոց. Ազգայնոյ լուսաւորութեան եւ հանրական Կուսակալին նորոյն Ռուսիոյ եւ Պեսարապիոյ, եւ զնիմեալն զլուստորապէս ի վերայ առաջարկելոցն ինձ Ձեռք՝ մինչդեռ աստ իՓերբրպուրկ եիք խելամտութեանց, զեկարագիր կանոնաց Ուսումնարանին այնորիկ :

Վեհափառ Ինքնակալին բարեհաճեալ ընդ Ձեր առաջադրութիւն՝ այնու զի Ուսումնարանն բացցի եւ յառաջացի ըստ կանոնացն այնոցիկ արժանաւորելոց հաւանութեան Ն. Վեհափառութեան, պատուիրեաց ինձ առաքել յայնցանէ մեն մի օրինակս առ Ոստիկանն Ազգայնոյ լուսաւորութեան, առ հանրական Կուսակալ Կոմսն Սրբոկոնով եւ առ Ձեզ, առ պարտուպատշաճն տնօրէնութիւն :

Հայսպիաւոյ Կայսերական կամեցողութեան տալով Ձերումդ Գեր. Տէրութեան տեղեկութիւն, յարելով խոյն եւ զօրինակ կանոնացն ի վեր այսր յիշատակելոց, հարկ համարիմ աղաջել զի իդեպ ժամու ծանուսիք Ոստիկանարանիս ներքին Գործոց զկարգադրութիւնսն զորս առնիցէք վասն կառուցման Ուսումնարանին այնորիկ :

Ոսկիսն Ներքին գործոց,

Ձեռնագրեալ. Ս. ԼԱՆՍԿՈՅ.

Հաստատեալ. Կոմս ՍԻՎԵՐՍ.

ÉCOLE KHALIBIAN A THÉODOSIE.

Nos compatriotes ont déjà eu la bonne nouvelle de la fondation d'une école à Théodosie, par les soins éclairés du très-honoré Archimandrite Gabriel Aïvazovsky, et par le patriotisme et la générosité magnanime de M. Haroutioun Khalibian de Nakhitchévan. Cette nouvelle a été pour tous une source de joie. Nous remettons à une autre occasion la publication de la biographie et du portrait de l'illustre bienfaiteur national; nous nous contentons aujourd'hui de donner les règlements de l'école et de l'acte par laquelle S. M. l'empereur en autorise la fondation.

A MONSIEUR LE DIOCÉSAIN ARMÉNIEN

DE NAKHITCHEVAN ET DE BESSARABIE.

J'ai été heureux de présenter humblement à S. M. l'Empereur la demande de Votre Grandeur au sujet de la fondation à Théodosie d'une école pour les enfants de la nation arménienne; j'ai soumis en même temps à l'examen de Sa Majesté les renseignements du ministère de l'Intérieur concordant de tout point avec ceux des ministres des Affaires étrangères, de l'Instruction nationale et aussi du Gouverneur général de la province de la nouvelle Russie et de Bessarabie, et en outre les règlements de cette École établis généralement sur ma proposition et avec votre concours, lors de votre séjour ici à Saint-Petersbourg.

S. M. l'Empereur, dans son auguste bonté, a daigné agréer votre demande, à condition que cette école sera ouverte et subsistera conformément aux règlements que Sa Majesté a jugés dignes de son approbation. Sa Majesté m'a ordonné d'envoyer un exemplaire de ces règlements au ministre de l'Instruction nationale, au Gouverneur général comte Stroganoff et à vous, afin que tout marche pour le mieux.

En faisant part à Votre Révérence des volontés impériales et en y joignant la copie des règlements susmentionnés, je crois devoir vous prier de communiquer en temps convenable au ministère de l'Intérieur les arrangements que vous prendrez pour la construction de cette école.

Le Ministre de l'Intérieur,

Signé : S. LANSKOY.

Contre-signé : Comte SIVERS.

ԿԱՆՈՆԲ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ

ՈՐ ԻԹԷՆԴՈՍԻԱ ՔԱՂԱՔԻ

(ԻՏԱՒԻԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿԱՌԹԵԱՆ.)

Ուսումնարանն այն պարտի լինել մասնական վարժոց սանձանեալ իդատիարակութիւն հայկազն պատանեաց՝ առանց խտրելոյ գտելի ծննդեան եւ զծագումն սերնդեան նոցա :

Յուսումնարան անդր մարքին ընդունելի լինել ոչ միայն Հայք հպատակեալք լուսաւորչական եկեղեցւոյ, այլ եւ այնոքիկ ի Հայկազանց որ գնետ երրայցեն հոռվմեական եւ բողոքական եկեղեցեաց :— Սոքին եւս յամենայնի հպատակին կարգաց սանձանեւոց յուսումնարանի անդ, բայց ոչ բունդատեսցին երբեք ունկնդիր լինել դասուց կրօնական գիտութեան տուելոց ըստ կանոնաց լուսաւորչական եկեղեցւոյ :

Ուսումնարանն այն ազատ մնալով յանրնդմեջ տեսչութենէ Ոստիկանին Ազգային լուսաւորութեան, պարտի կալ եւ մնալ ընդ անձնական առաջնորդութեամբ եւ վերատեսչութեամբ Գարբիելի Վարդապետի Այվազեան, եւ յետ նորա Առաջնորդաց վիճակին Հայոց Նախիջեանի եւ Պեսարապիոյ :

Առաջնորդի Ուսումնարանին սեպհական զործ է կարգել ուսուցիչս եւ ընտրութիւն առնել գրեւոր եւ ճոյ դասախօսութեանց. սակայն գնետ երրալով կանոնին առ հասարակ ընդունելի եղելոյ սակս վարժարանաց որ չիցեն ընդ տեսչութեամբ Ոստիկանին Ազգայնոյ լուսաւորութեան : Առաջնորդին պարտք են տալ ամ ըստ ամէ առ Խնամական Ուսումնական Եանանգին Օտեսսա քաղաքի տեղեկութիւնս գլխաւորեալ, գրուոյ աշակերտաց եւ զընթացից ուսման :

Հրաման է Ուսումնարանին բանալ զՏպագրատուն եւ հրատարակել զՕրագիր ինայ, իգաղղիացի եւ իոուս բարբառս :

Քննութիւն Օրագրոյն, որպէս եւ մատենից որ բերիցին իպէտս Ուսումնարանին յօտար պետութեանց, ըստ հանրական կանոնաց անկէ գրաքննական Ստենին Օտեսսայի՝ մինչեւ գտեալ իցեն հնարք հաստատելոյ զգրաքննութիւն անդէն իսկ իԹեոդոսիա. բայց քննութիւն օրագրական յօդաւորոց, որպէս եւ ամենայն գրեւոր որ իցեն ինայ լեզու՝ հաւատացեալ լինի Այվազեան Վարդապետին, որ միայն է առ այն պատասխանատու :

Յուսումնարանի անդ հրահանգին մանկունք

RÈGLEMENTS DE L'ÉCOLE ARMÉNIENNE

FONDÉE DANS LA VILLE DE THÉODOSIE

(PROVINCE DE TAURIS.)

Cette école est destinée particulièrement à l'éducation des enfants arméniens, sans distinction de pays et d'origine.

Dans cet établissement peuvent être admis non-seulement les Arméniens soumis à l'Eglise grégorienne, mais aussi ceux qui appartiennent à l'Eglise romaine et à l'Eglise protestante. — Ceux qui se rattachent à ces deux dernières catégories doivent se conformer en tout aux règlements de l'Ecole, mais ne peuvent être forcés de suivre les cours de l'enseignement religieux fait suivant les dogmes de l'Eglise grégorienne.

Cette Ecole, étant indépendante de la surveillance immédiate du Ministre de l'Instruction nationale, reste à la direction et sous l'inspection personnelle de l'archimandrite Gabriel Aïvazovsky, et après lui, des diocésains de Nakhitchévan et de Bessarabie.

Le Directeur de l'Ecole nomme les professeurs, fait le choix des livres et organise les cours. Cependant, d'après les règles généralement suivies pour les établissements qui ne relèvent pas directement du Ministre de l'Instruction nationale, le Directeur est tenu de donner tous les ans à l'Inspecteur de la province d'Odessa des renseignements sur les professeurs, sur le nombre des élèves et sur le nombre de l'enseignement.

L'Ecole est autorisée à posséder une imprimerie et à publier un journal arménien-français-russe.

L'examen du journal et des livres importés des pays étrangers pour le besoin de l'Ecole et du ressort, suivra les lois générales de l'Empire, de la censure d'Odessa, en tant qu'une censure n'aura pas été établie à Théodosie. Toutefois, l'examen de la partie arménienne, en ce qui concerne les livres aussi bien que les articles du journal, est confié à l'archimandrite Gabriel Aïvazovsky, qui en reste seul responsable.

Dans cette Ecole, les élèves apprennent les langues

իլեզուս Ռուսաց, Գաղղիացոց, Հայոց եւ Տաճկաց. նոյնպէս եւ յայնոսիկ ուսմունս որ բովանդակին առ հասարակ ինրահանգս մարգարանաց կամ վարժոցաց (ժիմնագ), եւ կամ կարելոր են հետամուտ եղելոցն արուեստի վաճառականութեան :

Ամենայնաշակերտաց Ռուսումնարանին պարտք են ուսանել զուսմունսն որ բովանդակին խանմանի անդ մարգական հրահանգաց :

Հայկազունք հպատակեալք պետութեան Ռուսաց չստիպին ուսանել զտաճիկ լեզու, եւ ոչ Հայկազունք հպատակք Օսմանեանց՝ ուսանել զուրս լեզու :

Ընթացք ուսման բաշխին իվեց դասարանս : Դասախօսութիւնքն լինին ինայ բարրաւ, եւ ըստ մասին՝ իւրուս եւ իգաղղիական լեզուս :

Աշակերտք բաժանին իլիարոշակս, այսինքն իհատուցողս ամբողջ քոշակի, եւ իլիսարոշակս եւ իձրիավարժս. բայց ամենեցուն եւս բնակութիւն պարտի յուսումնարանին լինել :

Թիւ բազմութեան աշակերտաց սահմանի ըստ չափու բնդարձակութեան ուսումնարանին, եւ ըստ հասիցն որովք կերակրեսցի :

Ռուսումնական մասինն տեսչութիւն է բնդ ձեռամբ ժողովոյ՝ զոր կազմեն վերատեսուչք Ռուսումնարանին եւ վարժապետք ինմանէ ընտրեալք եւ որոշեալք :

Տնտեսական մասն Ռուսումնարանին է իձեռս առանձինն խորհրդարանի՝ որոյ զանկեց է վերատեսուչն, եւ անդամք անձինք վեց. չորք ինոցանէ ընտրին իպատուաւոր ժողովրդականաց քաղաքին Թեոդոսիոյ :

Հիմնադրի Ռուսումնարանին Գաբրիելի վարդապետի Այվազեան՝ իբրեւ Տեղակալի Առաջնորդութեան վիճակին Հայոց Նախիջևանի եւ Պեսարապիոյ՝ յանձն է գատանել զմասն ինչ դրամագլխոց եւ եկամտից եկեղեցեաց այնք վիճակի իշխնուած եւ իպահպանութիւն Ռուսումնարանին : Եւ զզումարն որ պիտոյ իցե առ իսոյն՝ ճշդիւ պարտ է սահմանել եւ որոշել վասն տարեկան ծախսոց, յետ իյայտածելոյ զամենայն զգուխս եկեղեցական դրամոց եւ զեկամտից վիճակին :

Բայց յայնմանէ, ընդ հնարս պահպանութեան Ռուսումնարանին պարտ է համարել եւ զկամաւոր նուէրս ժողովրդոց :

russe, française, arménienne et turque? ainsi que les sciences enseignées dans les gymnases? ou les connaissances nécessaires au commerce.

Tous les élèves de l'Ecole doivent suivre les cours exigés par les règlements qui concernent les études élémentaires.

Les Arméniens sujets russes ne sont pas tenus d'apprendre la langue turque; de même les Arméniens sujets turcs peuvent être dispensés d'apprendre la langue russe.

L'enseignement se divise en six classes.

Les cours se font en général en langue arménienne et une partie en langue russe et en langue française.

Les élèves sont divisés en pensionnaires, demi-pensionnaires et boursiers; tous demeurent dans l'établissement.

Le nombre des élèves est proportionné à l'étendue et aux revenus de l'établissement.

La direction de l'enseignement est entre les mains d'un Conseil composé du Directeur de l'Ecole et de ceux des professeurs choisis par lui.

La partie administrative est confiée à un Conseil présidé par le Directeur et composé de six membres. Quatre sont élus parmi les notables de la ville de Théodosie.

Le fondateur de l'Ecole, l'archimandrite Gabriel Aivazovsky, en sa qualité de diocésain arménien de Bessarabie et de Nakitchévan, est autorisé à employer une partie des capitaux et des revenus des églises de ce diocèse à la fondation et à l'entretien de l'Ecole. Il est tenu de fixer d'une manière précise la somme à prélever sur ces capitaux et ces revenus pour les dépenses annuelles de l'Ecole.

En outre, on peut tenir compte, comme moyen d'entretien, des dons volontaires du peuple.

Le Ministre de l'Intérieur,

Signé : S. LANSKOY.

Contre-signé : Comte SIVERS.

Ուսիկսն Ներքին գործոց,

Չեմկաքեալ. Ս. ԼԱՆՍԿՈՅ

Հաւաստեալ. Կոմս ՍԻՎԵՐՍ.

ՈՍՏԻԿԱՆԱՐԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ.

Բաժին հոգեւորական գործոց աշխատան ազգաց.

ՀԱՏԱՅ Բ. ԳՐԱՆԵՂԱՆ Ա (9 ՅՈՒԼԻՍԻ 1858) Թ. 110.

բոս հրամանի վեհապետ ինքնակալին.

ՅԱՂԱԳԻՍ ԿԱՌՈՒՅԱՆԵԼԻՈՅ ԻԹԼՈԴՈՍԻԱ ՔԱՂԱՔԻ
ԱՌԱՆՁԻՆՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ.

Իբնագրին ձեռամբ Տեառն Ոստիկանի ներքին
գործոց գրեալ է. « Ինքնակալ Կայսրն հաճեցաւ
յակն արկանել. »

Ոստիկանն ներքին գործոց

Ձեռնագրեալ, Ս. ԼԱՆՍԿՈՅ.

Հաւաստեալ, Կոմս ՍԻՎԵՐՍ.

14 յուլիսի 1858, ի Փետրեհոյն :

ԱՂԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ ՅԵԱՄ

Օգոստոսի 17ին Նաշի ազգային դպրոցը մեծ յաջո-
ղութեամբ տարեկան բնութիւնները կատարեր է,
ներկայութեամբ ազգային և տեղւոյն իշխանացը :
Ամենքն առնասարակ մեծապէս զոն են եղեր և
զարմացեր աշակերտաց ցուցուցած յառաջադիմու-
թեանը և վարժապետաց խնամոցն և ջանիցը վրայ :
Կրօնի և ուսմանց Ոստիկանն ալ իւր մեծ գոնութիւնը
յայտնելու համար հետեւեալ պատուաւոր վկայագիրը
դրկեր է առ իւրաքանչիւր յարգելի վարժապետս, զոր
մեր ազգիւնս յախկին աշակերտն է քողակից Պ. Սողոմոն
Դրանխոյեան կնադորդէ մեզ, և զոր սիրով կնրա-
տարակեմք ի փառս և ի բաջալեր այն ազգասեր յար-
գելեաց, փափագելով որ իրենց գեղեցիկ օրինակը
վառէ նաև այլոց վարժապետաց եռանդը ինչպիսի
նաւոր նմանութիւն ազգասեր ջանից և փութոյ :

ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԿՐՕՒՆ ԵՒ ՀԱՍՄԱՐԱԿԱՅ ԳՊՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌ ՀՈԳԱՐԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԽՐԱՅԻՆՔԱՂԱՔԻՆ.

« Այս գործակալութեան պաշտօնեայն Տօքթօր Պ. Անտօն Վե-
լինի իրեն վկայութեամբը յայտ կրնէ քննելոյ տարւոյս Հա-
յոց վարժարանին երկրորդ վեցամսեայ, այսինքն՝ ամառային
քննութեան վախճանը ի խիստ գոնացուցիչ եղև. որով Գործա-
կալութիւնը ստոյգ ըլլալով որ այսպիսի բարի վախճան մը մի-
այն այն Հոգաբարձութեան անխոնջ խնամոց արգասիքն է, ուս-
տի մէկ կողմանէ բոլոր արդիւնքը յարգելու փափաքով՝ իւր
կատարեալ շնորհակալութիւնը կ'յայտնէ այն Հոգաբարձու-
թեան, յօստալով որ այսուհետեւ ևս առանկալ ակտի ջանայ
այս ուսումնարանին արդի ժամանակին և պարագայից պա-
հանջած կանոնաւոր ընթացքն ալ տալ, որպէսզի արժանի ըլ-
լայ Տերութեան բարեբարութեանը և պատւոյն Հասարակու-
թեան՝ որոյ շաները իրեն ձեռքը յանձնէր է. ուրիշ կողմանէ
ալ ասոր հետ դրկած հրովարտակներովը նոյնպէս իւր շնոր-

MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR.

Division des affaires religieuses des nations hétérodoxes.

IIe SECTION, Ier BUREAU (9 JUILLET 1858) N° 110.

Par ordre de S. M. l'Empereur.

POUR LA FONDATION DANS LA VILLE DE THÉODOSE
D'UNE ÉCOLE ARMÉNIENNE.

L'original porte, écrit de la main de M. le
ministre de l'Intérieur : « L'Empereur a daigné
examiner. »

Le Ministre de l'Intérieur,

Signé : S. LANSKOY.

Contre-signé : Comte SIVERS.

4 juillet 1858, à Saint-Petersbourg.

հակալութիւնը կմատուցանէ Պ. վարժապետաց նմին Վար-
ժարանի. ինչպէս՝ առ Գամինարն Խաչերես Գարագաշեան,
Յովհաննէս Գալստեան և առ Բիդարն Լուսիկ Սրմագաշեան՝
որ նոյնպէս այս բարի վախճանը ստանալու ջանք ըրեր է, և
կիսնորքէ զՀոգաբարձութիւնը որ այս հրովարտակները իշխալ
անձանց ձեռքը տրուին :

ԱՌ ԽՈՐԻՆ Վ. ԽՈՐԻՍՈՒՈՒՆԻ.

Հետեւեալ նամակը իւրոյ կընծայեմք՝ ըստ խըն-
դրոյ առանկա նամակագրին՝ քան յողորաւոր
գովեստից գովողին : Սրտի ազնիւ զգացմունքնե-
րը արժանի են որ յամենեցուն խրախուսուին :

Գերագաւթն Տէր,

Ներողալիս եղիք երեսասարկի մը որ քեզիս անձամբ Ձեզի ծանօթ
ըլլալու պատիւը չունի, բայց որդեալ յեղախաղախութենէ, որ դուք
արժանեցիք իրեն հոգւոյն մէջ, Ձեր Ազգապիտան յօղաւմներովը
Մասեաց Աղաւնոյ էջերուն մէջ, իրեն անհրաժեշտ պատճառներով
իւր պատճառաւոր յարգանքը Ձեզ նուիրել : Կարելի է արդեօք որ
մէկը կարդայ այն սխալեղանիւս տղերք, որով մեր նախնեաց
փառքը մեզի կ'յիշեցընեն, և ազգապիտան հագուով չտոյրի :

Կարելի է արդեօք որ Հայ մը Ձեր քաղցր քնարին վրայ եղուած
սգաւոր Հայաստանին ողբեր լսէ, ու առ հարկի ցամաք աշուրներէն
դէպ ինքն ծնած աղի արտասուաց հեղեղով չղողի : Ո՞հ, Մա-
սեաց մուսային նախնական քնարը քանի որ Ձեր ձեռքն է, գոնէ
Մայր Հայաստանէն բաժնուած օտար եզերաց վրայ մնացած որդիս,
սա միաբարութիւնն ունիմք որ, մեր սիրելի Մօրը դեռ ողջ ըլլալուն
քաղցր լուրերը Ձեզմէ կ'ընդունիմք, և կուտամք սիրելի Ծնողէս
հետեւ մնալունս համար միայն, և ոչ քէ անմայր որք ըլլալունս
համար, ինչպէս իզուր ջանացին շատեր զմեզ համոզել : Օրհնելայ
այն ձայնը որ Ազգայնոց կ'աղաղայ « Մեր և Հայրենասիրութիւն, »
և կ'ընդունիմք Ձեր ազգայնոց և օտարաց միաճանաչման կաղաղակէ
« ՕՐՀՆԱՂ ՈՐ ՍՈՐԵՆ ԶԷԳԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ » :